

ti etap. V. N. Šubkin v této kapitole soustavně poukazuje na značný přínos sociologických výzkumů pro sociální praxi, ale současně správně upozorňuje na mnohé negativní průvodní jevy, zejména v souvislosti s aplikací kvantitativních metod, kdy zdůrazňuje, že jejich širší využití v sociologii je možné teprve po vědeckém rozpracování problematiky kvantifikace, klasifikace a škálování sociálních jevů.

V druhé kapitole jsou shrnuty *poznatky ze sociálně ekonomického výzkumu vesnice Kopenky v Moldavsku*. Cílem této studie bylo postižení sociálních změn v životě rolníků. Velká pozornost je věnována teoretické koncepci, kde je mimo jiné zdůvodněna i volba zkoumaného objektu. Autor pracuje především s objektivními indikátory, tj. se statistickými výkazy ekonomického charakteru, jako je např. rozdělení půdy mezi rodinami, úroveň spotřeby základních životních potřeb apod. Zajímavost celé studie zvyšuje i využití údajů z předválečného monografického šetření rumunských sociologů.

V třetí kapitole popisuje V. N. Šubkin *zkušenosti ze sociálně psychologických výzkumů vztahů kolektivu a osobnosti*. Vychází z rozboru obecně metodologických otázek tohoto typu výzkumu. Dále již konkrétně popisuje výsledky provedených experimentů, kdy výzkumným objektem byl kolektiv vědeckých pracovníků. Zabývá se rozdíly mezi sebehodnocením jedinců a jejich hodnocením kolektivem, hodnocením kolektivu jako celku danými jedinci apod. Kritérii hodnocení je soubor indikátorů, reprezentujících např. vztah k životu, k práci, intelektuální a volní kvality atd. Autor analyzuje i rozdíly mezi sebehodnocením ve dvou experimentech, zabývá se mechanismy sociometrického výběru vedoucího, kolegy, podřízeného nesympatického jedince v rámci zkoumaného kolektivu, kdy kritériem výběru byl stejný soubor indikátorů, jako v předcházejících experimentech.

V poslední kapitole jsou shrnuty *poznatky a zkušenosti získané při výzkumech týkajících se volby povolání*. Tento výzkum, realizovaný v Novosibirsku, je významným mezníkem v sociologické práci, neboť byl impulsem pro stejně zaměřená šetření v celém Sovětském svazu. Závažnost takto orientovaných výzkumů je dána dynamickým vývojem socialistické společnosti, kdy v souvislosti s růstem výrobních sil a s rozvojem vědeckotechnické revoluce rostou i nároky na mládež, která se připravuje anebo již vstupuje do pracovního procesu. Plánování rozvoje a struktury pracovních sil je náročným úkolem. Je nutné respektovat přitom mnoho faktorů, mimo jiné i profesionální zájmy mládeže. Závěry výzkumů věnované této problematice jsou natolik závažné, že je můžeme chápat jako jeden z konstitutivních prvků sociologie mládeže.

V. N. Šubkin ve svém příspěvku objasňuje metody a cíle zkoumání. Ukazuje na celospolečenskou použitelnost takovýchto výzkumů,

jejichž cílem je především zodpovědět, jaká povolání by mládež chtěla vykonávat, jaká je souvislost mezi povoláním rodičů a profesí, kterou si chtějí vybrat děti, přičemž za jeden z indikátorů záliby v určité profesi je považován vztah k určitým školním předmětům. V následující části je teoretická koncepce doplněna bohatým empirickým materiálem. — Cenným zdrojem poznatků o dané problematice je zejména ta část kapitoly, kde se autor zabývá osobními plány mládeže a jejich realizací. Touto cestou je možno ověřit adekvátnost verbálně vyjádřených postojů, a tím stanovit mimo jiné i kvalitu použitého prostředku sběru dat. V závěru této kapitoly se ještě stručně hovoří o optimálním modelu struktury profesionální výuky z hlediska potřeb národního hospodářství a o migraci absolventů škol.

V přílohách jsou potom uvedeny jednak anketové formuláře, jednak i některé souhrnné tabulky týkající se problémů volby povolání.

Kniha je významným přínosem v oblasti sociologické literatury, a to nejen pro autorův marxistický rozbor celé řady metodologických otázek sociologického výzkumu, který je doplněn rozsáhlým empirickým materiálem, ale i pro názorné ukázky celospolečenské použitelnosti sociologických výzkumů. I když práce není zaměřena jen na oblast sociologie mládeže a sociologických výzkumů mládeže, přístup a způsob řešení sociální problematiky je vzornou ukázkou aplikace marxistických metodologických principů ve výzkumné praxi.

Proto je kniha V. N. Šubkina nejen zdrojem informací pro sociology zabývající se některým z problémových okruhů uvedených v jednotlivých kapitolách, ale zároveň i cenným pomocníkem při řešení metodologických problémů sociologických výzkumů, tedy i sociologických výzkumů mládeže. Pozitivním rysem celé práce je nakonec i zdravý skepticismus V. N. Šubkina, který nezapomíná ani na realistické zhodnocení možnosti sociologických výzkumů a ukazuje i velké obtíže, se kterými je nutno počítat, zkoumá-li se tak složitý komplex, jakým je společnost či určitá její oblast.

Jiří Buriánec

Prejemstvennost pokolení kak sociologičeskaja problema (Kontinuita generací jako sociologický problém)

Moskva, Mysl 1973, 293 s.

„Ideologové antikomunismu zkonstruovali teorii tzv. generačního problému, kterou u nás svého času velmi aktivně šířili revizionisté. Podle této teorie vývoj ve světě přý dosáhl takové dynamiky, že současná mládež, ať v podmínkách kapitalismu nebo socialismu, si nemůže rozumět s předchozí generací. „generaci otců“, jež přý „se provinila“ na svých dětech, způsobila válku, žene lidstvo do atomové záhuby, ke zničení životního prostředí.“

Tato slova, řečená soudruhем Janem Fojtíkem na zasedání ÚV KSC v červenci 1973, jen

dokresluje aktuálnost a nezbytnost kritické analýzy buržoazních filosoficko-sociologických koncepcí tzv. „konfliktu generací“ a kritického rozboru podstaty radikálního protestního hnutí mládeže kapitalistických zemí, které je nazýváno „novou levicí“.

Katedře marxisticko-leninské filosofie na Akademii společenských věd při ÚV KSSS se podařilo dát zasvěcenou, teoreticky fundovanou, výrazné stránkou a třídní odpověď právě na tyto problémové okruhy.

V recenzovaném sborníku je předložen komplex teoretický i metodologicky vyhraněných studií, jejichž obsah navazuje na dynamický rozvoj teoretického úsilí sovětských vědců o požití společenské skutečnosti mládeže. Autoři si staví cíl ukázat aspekty kontinuity generací na základě marxisticko-leninské teorie v protikladu k nevědeckým interpretacím tohoto problému v buržoazních filosoficko-sociologických koncepcích. Samotný obsah sborníku pak dokazuje, že autoři si jsou plně vědomi neobyčejné složitosti intergeneračních vztahů, jejichž analýza je možná pouze na rovině komplexního přístupu všech zainteresovaných společenských věd v jednotě teoretických a empirických rovin.

Sborník sám se vyznačuje přísně logickou strukturou a návazností jednotlivých statí, jejichž obsah plně vychází z marxisticko-leninské teorie. Použitá pojmová vymezení jsou formulována v protikladu k buržoazním sociologickým teoriím a zvýrazňují tak jednotu teoretických a metodologických přístupů k problémům, jež vytvářejí v současné době průsečík střetávání marxisticko-leninské a buržoazní ideologie.

Sborník je strukturován do tří vzájemně na sebe navazujících problémových okruhů. První z nich s názvem *Sociologické problémy střídání generací* vytváří na základě marxisticko-leninské teorie obecně teoretické přístupy k analýze dialektického procesu vývoje jednotlivých generací v socialistické společnosti. Tak je také směřována stat' A. I. Afanasjevové, která vychází z dialektikomaterialistického pojetí společenského pohybu ve spojitosti s permanentním procesem střídání společensko-ekonomických formací. V rámci rozhodující role materiální základny společnosti pak akcentuje vzájemnou propojenost výrobního způsobu a historické kontinuity střídání generací. V této souvislosti autorka dokládá, že samotný pojem generace není ještě dostatečně precizován, i když jeho význam a aktuálnost je nesporná právě pro vědeckou analýzu třídní sociální struktury socialistické společnosti a jejích vývojových procesů. Sama pak vymezuje tento pojem v jednotě kvantitativní a kvality, v jednotě charakteru společenských vztahů a věkových zvláštností mládeže a koncentruje tyto přístupy do dvou rovin:

1. obsah sociální činnosti generace,
2. směr této sociální činnosti.

Charakter vzájemných vztahů je pak určen a determinován charakterem společen-

ských vztahů, z čehož logicky vyplývá i dialektický rozdíl mezi kvalitou řešení těchto vztahů v kapitalistické a socialistické společnosti. Důsledná aplikace zákonů materialistické dialektiky a dialektických kategorií ve vztahu obecného, zvláštního a jedinečného pak vede autorku k vymezení generace jako objektivně zformovaného, konkrétně historického společenství, blízkého věkově, zformovaného v určitém historickém období, charakteristického specifickými demografickými rysy a řešením historicky vymezených úkolů (s. 24).

V. A. Boldyrev nazval svoji stat' *Problém generací a demografické změny v současné epoše*. Teoreticky a metodologicky cenným přínosem je autorův přístup k analýze vzájemné souvislosti vývojového trendu demografických ukazatelů a historické kontinuity generací. Z tohoto hlediska také podává podrobnou komparaci demografických procesů v socialistických zemích. Zasvěceně jsou rovněž analyzovány demografické procesy v kapitalistických a rozvojových zemích. V této souvislosti podrobuje autor kritické analýze redukcionistické, rasově-antropologické teorie, které se snaží dokázat, že charakteristikou současné epochy není sociální, ale „demografická revoluce“. Příčina růstu obyvatelstva v rozvojových zemích je pak údajně v biologických vlastnostech zvýšeného rozmnožování u žluté a černé rasy. V ostrém protikladu k těmto nevědeckým, rasovým teoriím pak autor rozvíjí marxisticko-leninské pojetí demografických procesů a z výhradně třídních pozic ukazuje rozhodující příčinu demografických problémů rozvojových zemí. Je to především ekonomická a kulturní zaostalost, způsobená koloniálním vykořisťováním, a pouze reakční malthusiánské populační teorie se snaží hledat příčinu přelidnění v tzv. „lidské přirozenosti“ a naprosto obcházejí skutečné příčiny, které tkví v soukromovlastnickém charakteru kapitalistických společností a v důsledcích jejich koloniálního panství. Zároveň autor ukazuje na řadu vážných problémů, které v souvislosti s demografickými procesy vznikají v rozvojových i kapitalistických zemích, a vhodně dokládá tento obraz řadou statistických údajů.

Podnětná stat' S. N. Ikonnikovové *Mládež jako sociálně demografická skupina* řeší velmi důležitou problematiku, spojenou s vymezením místa a role mládeže v třídní sociální struktuře socialistické společnosti. Autorka také sama ukazuje na společenskou závažnost tohoto problémového okruhu především proto, že pro socialistickou společnost nejsou důležité „osobní dojmy“ o mládeži, ale skutečně vědecké, objektivní znalosti o potřebách, zájmech, pracovní činnosti, společenské aktivitě i hodnotových orientacích současné mládeže (s. 51). Z tohoto pohledu pak zdůrazňuje funkci komplexního, systémového přístupu, jenž je uplatňován v rámci speciální sociologické disciplíny — sociologie mládeže. Nelze jinak než souhlasit s názorem autorky, že toto sociolo-

gické odvětví je na začátku svého vývoje, zvláště pak v oblasti teorie. I československá sociologie mládeže má před sebou obtížnou etapu rozpracování marxisticko-leninské koncepce sociologického výzkumu mládeže, rozbor a kritiku vlivů nemarxistické sociologie i etapu zevšeobecnování dosavadních výzkumných výsledků. To je fakt, který zdůrazňuje řada československých sociologů zabývajících se tímto odvětvím sociologie (viz: L. Macháček — Sociológia č. 5/1973; A. Matějovský — Sociologický časopis č. 6/1971; Fr. Kahuda — Sociologický časopis č. 4/1972).

Podle názoru autorky se pohybují vědecké přístupy ke zkoumání mládeže ve třech výzkumných rovinách: v rovině individuálně psychologické, sociálně psychologické a sociologické. Posledně jmenované rovině je věnována podstatná část statí. Tato proporce není náhodná už proto, že komplexní sociologický přístup ukazuje mládež v bezprostřední spojitosti s charakterem společenských vztahů a sociálně třídní strukturou společnosti a vylučuje prioritní zaměřenost na věkové zvláštnosti mládeže. Redukci na věkové a biologické zvláštnosti mládeže při jejím zkoumání nazývá V. I. Lenin idealistickou, nemarxistickou pozici, protože absolutizace věkových zvláštností mládeže nebere v úvahu skutečný charakter společenských vztahů.

Z toho vyplývá nezbytnost zkoumat mládež jako vnitřně diferencovanou sociálně demografickou skupinu společnosti, jejímž základním znakem je třídní příslušnost. Tento přístup ostře odděluje marxisticko-leninskou a buržoazní sociologii, protože buržoazní sociologie ukazuje mládež jako samostatnou, izolovanou sociální vrstvu, jako sociálně autonomní a oddělenou od „dospělé“ společnosti. Je zřejmé, a autoři dalších statí to podrobně dokazují, že tyto přístupy vedou k zastírání skutečné třídní struktury kapitalistické společnosti a k apologetickému zahalování skutečného antagonismu třídních zájmů.

Podnětným způsobem je analyzována i problematika vnitřní struktury sociální skupiny mládeže v rovině demografických, vzdělanostních a dalších diferenciačních znaků.

Rozsáhlá pozornost je věnována charakteristice podmínek, které vytváří socialistická společnost v procesu začleňování mládeže do společenského života, kde je mládež chápána nejen jako objekt výchovného působení, ale také jako subjekt historického dění a sociálního pokroku. Teoretické i metodologické podněty této statí vytvářejí bohatý potenciál pro zkvalitňování sociologických přístupů ke zkoumání společenské skutečnosti mládeže.

Druhá část sborníku obsahuje především statě, které analyzují podstatu a příčiny politického protestního hnutí mládeže v kapitalistických zemích, a to jak v obecných přístupech, tak i se zaměřením na specifiku jednotlivých kapitalistických zemí, především na USA a NSR. Autoři věnují mimořádnou pozornost všestrannému objasnění sociálně ekonomických faktorů a třídně ideologických pod-

mínek vzniku tohoto hnutí. To jim dovoluje ukázat, že vzájemný vztah generací v kapitalistické společnosti je objektivně podmíněný, přírodně historický proces, který je nutno zkoumat na základě třídního přístupu a charakteru společensko-ekonomické formace. — Z tohoto hlediska pak také ukazují genezi třídní a gnoseologické kořeny i sociální funkci základních politických a ideologických směrů protestního hnutí mládeže v kapitalistických zemích.

E. J. Mozgovaja ve své statí *Protikladný charakter kontinuity generací v kapitalistické společnosti a sociální podstata teorii „konfliktu generací“* ukazuje, že antagonistický charakter kapitalistické společnosti vyvolává mezigenerační konflikty, jejichž základ je v rozpornosti třídních zájmů. Problém mládeže se tak stává především problémem politickým a sociálním, ve kterém se odrážejí rozporné ekonomické a sociální důsledky rozporných tendencí státně monopolistického kapitalismu. V tomto rámci pak autorka podává charakteristiku studentské mládeže, jejíž třídní nesourodost, sociální a věkové zvláštnosti modifikují protestní hnutí romanticko-emocionálním a iracionálním nábojem. Pro mnohé studenty je revoluce především morálně etickou kategorií nebo „totální“ negací existující společnosti, což samozřejmě zahrnuje silné anarchistické tendence.

Důsledně je podána všestranná analýza a marxistická kritika buržoazních filosoficko-sociologických teorií. Jejich nevědeckost spočívá v tom, že neodhalují objektivní základ rozporů mezi mládeží a společností, mezigenerační konflikty pak ukazují jako základní hybnou sílu společnosti a objasňují je na základě fyziologických a věkových zvláštností.

Autorka plně využívá konfrontace těchto nemarxistických názorů s teoretickým dědictvím V. I. Lenina, který vždy zdůrazňoval třídní přístup ke zkoumání mládeže. Třídní přístup proto, že mládež může dosáhnout svých cílů pouze ve spojení s dělnickou třídou a její avantgardou — marxistickou stranou.

Rozsáhlou marxisticko-leninskou kritiku podstaty hnutí „nové levice“ podávají autoři E. A. Arab-Ogly a A. K. Žirickij v článku *Sociální kritika a utopismus v koncepcích „nové levice“*. Je zde podána mimořádně cenná, originální a podrobná analýza radikálního hnutí mládeže jako důležitého fenoménu v současné třídně sociální struktuře americké společnosti. Na konkrétních faktech ukazují, že toto hnutí nepřekračuje rámec morálního odsouzení kapitalistických rozporů, a podtrhuje iluzornost tohoto přístupu v protikladu k základním zákonitostem socialistické revoluce a avantgardní úloze dělnické třídy. Teoretickým prorokem plytké a mělké politické linie „nové levice“ se stávají hlasatel „nového humanismu“ H. Marcuse a zastávce „humanistické psychoanalýzy“ Erich Fromm. Spolu s jejich kritikou podávají autoři klasifikaci těch nemarxistických sociologů, kteří se po-

koušejí interpretovat podstatu a příčiny protestního hnutí mládeže v USA. Jako diferenční znak je volen jejich vztah k historické roli a perspektivám politického hnutí mládeže. Jsou to vlastně dva protikladné směry, z nichž první ukazuje toto hnutí jako regresivní jev americké společnosti a naopak druhý jako jedinou hybnou sílu revolučních změn. První směr, který řeší danou problematiku ve vztahovém rámci „postindustriální“ společnosti, charakterizuje svými názory Z. Brzezinski a H. Kahn, druhý směr má svého výrazného představitele v Ch. A. Reichovi. Analýze koncepce posledně jmenovaného pak věnují autoři rozsáhlou pozornost, nacházíme zde mnoho argumentů k objektivnímu posouzení jeho názorů.

Tato stať je cenná především proto, že autoři nezůstávají na povrchu kritické analýzy nemarxistických teorií, ale podávají zasvěcený cílevědomě orientovaný výklad, jehož význam je nesmírně veliký právě ve vztahu k dobovému kontextu.

Úzká návaznost příspěvku A. A. Korobejnikova *Kontinuita revolučního procesu a sociální utopismus „nové levice“* na předchozí stať je už patrná z názvu. Autor zde analyzuje problematiku „nové levice“ v třídně sociální struktuře NSR. Výrazným způsobem je podána kritika koncepcí buržoazně liberálních představitelů frankfurtské školy „negativní dialektiky“. Autorovi se podařilo ukázat charakter abstraktního protestu, kde je dialektický přístup k hodnocení společenské skutečnosti zaměňován přístupem anarchistickým. A jestliže se toto učení stalo teoretickým krédem „nové levice“, pak je také vysvětlen i rozporný charakter jejího ideologického zaměření. Ostrá kritika státně monopolistického kapitalismu na jedné straně a odmítnutí revoluční praxe mezinárodního dělnického a komunistického hnutí na straně druhé pak zákonitě vyúsťuje ve voluntarismus, zabarvený oportunistickými koncepcemi maoismu i anarchisticko-radikálními idejemi Bakunina.

Na základě tohoto kritického rozboru ideové teoretických koncepcí levicových radikálů v NSR pak autor přistupuje k analýze sociálně politických předpokladů protestního hnutí mládeže. Tento problém řeší v jednotě ekonomických, společensko-politických a sociálně-psychologických faktorů, což mu umožňuje ukázat skutečnou třídní diferenciaci tohoto protestního hnutí a dodržet konkrétně historický přístup k jeho zkoumání.

Levicové radikální hnutí mládeže v kapitalistických zemích je název statě B. N. Bessonova. Ukazuje především, že prohloubení třídních protikladů kapitalistické společnosti vyvolává zákonitě růst radikálních tendencí především mezi mládeží. Intenzita tohoto hnutí pak přispívá k tomu, že buržoazní sociologové dostávají novou příležitost splnit svoji apologetickou funkci ve prospěch kapitalistického systému. Tomu také odpovídá jejich výklad společenských procesů, kdy se

snaží zaměnit sociální protiklady za protiklady věkové a protiklady třídní za univerzální „konflikt generací“.

Autor pak formuluje ve vyhraněné podobě marxisticko-leninské pojetí mládeže, která není abstraktně izolována od sociálního boje tříd, kdy tedy mládež nestojí proti základním třídám jako „zvláštní třída“, ale představuje jejich nedílnou součást. Z tohoto pohledu pak také ukazuje mezigenerační vztahy, cíle protestního hnutí mládeže kapitalistických zemí a zdůrazňuje pokrokovou úlohu komunistických a dělnických stran, které usměřují tento boj na konkrétní úkoly ekonomických a sociálních přeměn.

Třetí část sborníku, která je souhrnně nazvána *Kontinuita generací a pokrok socialistické společnosti*, obsahuje aplikaci obecně teoretických přístupů ve vztahu ke konkrétním problémům společenské skutečnosti mládeže.

V. I. Volovik nazval svůj článek *Kontinuita generací a tradice socialistické společnosti*. V řešení tohoto problému vychází z obecného rámce systému komunistické výchovy, ve kterém se výrazně prosazuje sociální funkce marxisticko-leninské ideologie především při formování marxisticko-leninského světového názoru. V tomto rámci probíhá proces kontinuity generací jako řízený a uvědoměle regulovaný proces, jako výraz působení dialektického zákona negace negace. Významnou roli v tomto procesu, jak ukazuje autor, mají revoluční, bojové a pracovní tradice socialistické společnosti. Důležitost jejich sociální funkce je umožňuje vydělit jako relativně samostatné vzhledem k tomu, že plně odrážejí ideály budování komunistické společnosti, jsou nerozlučně spjaté s principiálně novým typem komunistického společenského vědomí a jsou specifickými formami existence pokrokových tendencí jako stimulátoru rozvoje socialistické společnosti.

Na konkrétních příkladech ukazuje autor důležitost procesu rozvíjení těchto tradic v sovětské společnosti a dokládá aktuálnost tohoto procesu na údajích z roku 1970, které ukazují, že 60 % obyvatelstva SSSR se narodilo po VŘSR a více než 45 % se jich narodilo po Velké vlastenecké válce.

Podnětné závěry tohoto článku lze vřele doporučit k aplikaci ve společensko-politické praxi, především organizacím SSM, kde výchova v revolučních tradicích tvoří nedílnou součást jejich výchovného systému.

Rovněž stať P. N. Rešetova *Problémy práce a vzdělání mládeže v podmínkách vědeckotechnické revoluce* je aktuální v teoretické i společenskopraktické rovině. Nalézáme zde mnoho argumentů k potvrzení zásadní protikladnosti vývojových procesů kapitalistické a socialistické společnosti. Na celé škále údajů ukazuje autor rozporné tendence, které jsou charakteristické pro vzdělávací proces kapitalistické společnosti, a v protikladu k nim analyzuje dynamické procesy socialistické společnosti, která vytváří reálné předpoklady

pro plný rozvoj morálních a tvůrčích sil člověka. Na výsledcích sociologických výzkumů pak autor dokazuje, že tyto vývojové tendence plně odpovídají životním plánům a cílům sovětské mládeže, která do nich zahrnuje především získání všeobecného a profesionálního vzdělání. Pro současnou etapu vývoje naší socialistické společnosti jsou důležité i další závěry, které ukazují objektivní změny, ke kterým dochází v oblasti školství ve vztahu k formám aktivního zapojení mládeže do procesu budování socialismu.

Autor správně ukazuje, že tento proces neprobíhá bezrozporně. Všeobecně se prodlužuje doba potřebná na získání kvalifikace, okruh dostupných informací se neustále rozšiřuje prostřednictvím masových sdělovacích prostředků, z psychologického pohledu dosahuje mládež vyššího stupně zrlosti než generace předchozí. Ovšem těmto skutečnostem neodpovídá vždy úroveň výchovné vzdělávacího procesu, a proto se před vědeckovýzkumnou základnou otevírá další důležitá oblast, zaměřená na sledování sociální orientace mládeže a na prognostiku sociálních důsledků vědeckotechnické revoluce ve vztahu k mládeži.

Závěrečná stať *Marxisticko-leninská výchova a formování socialistického ideálu u studentské mládeže* úzce souvisí s hodnotovou orientací mládeže a především mládeže studentské. Ta je zde ukázána jako sociální skupina, která je těsně spojena s dělnickou třídou a není oddělena od socialistické společnosti ani svým sociálním původem, ani svou sociální činností. Aktuální jsou zejména ty závěry, ve kterých autor vymezuje místo studentské mládeže v třídní sociální struktuře socialistické společnosti a vytýčuje úkol zkvalitňovat u studentů vědomí sociální soudržnosti prostřednictvím jejich aktivní účasti v politickém, ekonomickém a ideologickém boji dělnické třídy. Proto také výchovně vzdělávací proces interpretuje jako nedílnou součást procesu vzájemného sblížení tříd a vrstev socialistické společnosti, jako prostředek k překonávání rozdílu mezi fyzickou a duševní prací v procesu rozvoje nového typu společenské dělby práce. Proto je rovněž zdůrazňován třídní přístup ve výchově k vědeckému světovému názoru jako ideové osnovy spojení mládeže s vedoucí silou socialistické společnosti — dělnickou třídou. Na této bázi je též rozvíjena teoretická úvaha o formování socialistického ideálu u studentské mládeže. Formování socialistických ideálů je těsně spjata se sférou potřeb, zájmů a hodnotových orientací v dialektické jednotě emocionálního a racionálního, s výraznou úlohou pozitivních příkladů a s formováním odpovědnosti vůči iniciativnímu plnění společenských požadavků. Tento proces je neoddelitelně spojen s formováním marxisticko-leninského světového názoru prostřednictvím tvůrčího získávání teoretických znalostí, aktivní politické a společenské prospěšné činnosti studentů.

V současné době, kdy zkvalitňujeme proces

komunistické výchovy studentů, představuje tato stať komplex významných podnětů ke zvyšování úrovně a účinnosti výchovné práce škol.

Charakter současné epochy a společenské procesy třídně rozděleného světa nás každodenně přesvědčují o stále stoupající intenzitě sociálně-politických protestů mládeže kapitalistických zemí v protikladu k stále se prohlubujícímu svazku mezi generacemi společností socialistických. Autoři recenzovaného sborníku si postavili úkol analyzovat tyto neobyčejně složité vývojové procesy. Zvládlí je s vysokou teoretickou i metodologickou erudovaností a vytvořili tak dílo, které není určeno pouze úzce ohraničenému okruhu odborníků, ale naopak je bohatým zdrojem inspiračních podnětů pro všechny, kteří se podílejí na komunistické výchově naší mladé generace.

Jaroslav Erneker

Sovietska mládež z hľadiska sociológie

Bratislava, Smena 1971, 176 s.

V roce 1971 vyšla ve slovenském nakladatelství Smena publikace, která významným způsobem reviduje dosavadní představy o rozvoji sociologické práce při řešení problémů mládeže. Jestliže v šedesátých letech byla teoretická a výzkumná činnost československé sociologie zaměřená na otázky mládeže inspirována především produkcí západní, nemarxistická sociologie, kniha nazvaná *Sovietska mládež z hľadiska sociológie* nabízí zaslíbenou a v řadě případů objevnou informaci o rozvoji vědeckovýzkumné práce v oblasti sociologie mládeže v SSSR.

Zpracování problémů objevujících se v jednotlivých kapitolách je na vysoké teoretické a metodologické úrovni. Příspěvky sovětských autorů jsou začleněny do těchto kapitol:

1. Mládež ako sociálna kategória
2. Mládež vstupuje do života
3. Pracujúca mládež
4. Problémy socializácie mládeže.

V prvé kapitole jsou řešeny otázky postavení mládeže v socialistické společnosti (E. M. Ťaželnikov: *Lenin a mládež*). I. S. Kon ve svých příspěvcích (*Věk a sociální roly, Generácia a vekové skupiny*) upozorňuje na obtíže, s kterými se sociolog setkává, chce-li vymezit mládež pouze jako věkovou kategorii, a které jsou podle autora způsobeny mimo jiné neurčitostí věkových hranic. Autor dále objasňuje smysl sociologického pojmu generace, vysoce podnětně rozebírá problém konfliktu generací a poukazuje na kvalitativní rozdíl mezi tímto jevem v socialismu a v kapitalismu. V kapitalismu je tento jev odrazem jiných, hlubších sociálních rozporů. Závěrem kapitoly jsou uvedeny zajímavé výsledky z výzkumu *Spoved generácie*, který byl realizován mezi sovětskou mládeží v roce 1961. Institutem pro výzkum veřejného mínění Komsomolské pravdy. Sovětská mladá lidé zde v odpovědi na dvanáct otázek prezentovali